

ATATÜRK TÜRKİYESİ'NDE İLK TIP FAKÜLTESİNİN KURULUŞU: ANKARA TIP FAKÜLTESİ*

Berna Arda**

Bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti Kurtuluş Savaşı'nı sonlandırdığında, onu daha pek çok cephede verilmesi gereken başka savaşlar beklemekteydi. Ulusal gücün son zerresine kadar kullanılmasına ve mutlak bağımsızlığa dayalı bir politikanın sergilenmediği bu dönem, özellikle "Atatürk yılları" olarak da adlandırılan 1923-1938 yılları arası, "onurlu yıllar" adıyla da dile getirilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren sürekli yaşanan savaş haline, buna dayalı olarak her açıdan tüm kaynakların tükenmişliğine karşılık Atatürk yılları Cumhuriyet döneminin en yüksek gelişme oranını (yılık % 7.4) tutturabilmiş, fiyat bir daha hiç görülmemecesine her yıl ortalama % 2 azalmıştır. İktisadi açıdan sergilenen güçlülük, bu genç devletin bütçesinin hep artı değerlerde seyretmesiyle de kanıtlanmaktaydı (19). Oldukça sınırlı olan kaynakların hangi sorunların çözümüne ayrıldığını araştırırsak "eğitim" ve "sağlık" alanlarının öncelikli durumda bulunduğunu farkedebiliriz. 1927'de % 10.6 olan okuma yazma oranının onbeş yıl içinde üç katına çıkabilmesi bu önceliğin sonuçlarından birisidir (19). Genç Cumhuriyetin başarılı olmayı hedeflediği alanlardan birisi de yurtdaşlarının sağlık düzeyini yükseltmek olmuştur kuşkusuz. Bu çabayı ilk hükümet programlarında bile açıkça izlemek mümkündür. Örneğin; 22 Kasım 1924 günü okunan Okyar Hükümeti'nin programında sıtma, verem ve frengi başta olmak üzere yaygın bulaşıcı hastalıklar ile çocuk hastalıklarının öncelikli olarak seçildiği dile getirilmiştir (13). Aynı sağlık politikası daha sonraki hükümetler tarafından da izlenerek, özellikle sıtma, trahom üzerinde başarısı uluslararası düzeyde de

kabul gören yüz güldürücü sonuçlar alınmıştır. Genel olarak sağlık düzeyinin yükseltilmesi, sağlık hizmetlerinin, bakım yardımının yaygınlaştırılması çalışmalarları bu dönemin ana özelliklerindedir (9).

Başkentte Bir tıp Fakültesi Kurulması Düşüncesi:

Temelleri M.Ö. 8. yüzyıla Friglere kadar uzanan (20) bu bozkır kentinin Cumhuriyet'e başkent olarak seçilmesi bile ülkede İstanbul-Ankara karşılaştırmalarının yapılmasına yol açmıştı. Atatürk'ün yerinde ısrarı ve öngörüsü İç Anadolu'da yeni bir merkezin ve bir yaşam alanının doğmasını sağlayacaktı (10). Genç Cumhuriyet Ankara'yı yirmibin nüfuslu bir kasaba olarak devralmış ve onu hem yarımyüzyıl içinde milyonluk bir başkent haline getirmişti. Bir başkent için gerekli olan kurumlararası nasıl yüksek öğrenim kurumlarının vazgeçilmez niteliği varsa, bunlardan birinin tıp fakültesi olması da zorunluluğu. Üstelik Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan hekim sayısı sadece 554 iken, yeni hekimlerin yetiştirilmesi de öncelik taşımaktaydı (12). Bu nedenle, İstanbul'da bulunan tek tıp fakültesinin yanısıra bir yenisinin kurulacaksa bunun yeri Ankara olmak gerekirdi. Böylelikle bu yeni öğrenim kurumu Cumhuriyet Türkiye'sini de simgelemiş olmak bir anlamda onunla özdeşleşmiş sayılabilecekti.

Ankara'da bir tıp fakültesi kurma düşüncesinin mimarlarından birisi Dr. Refik Saydam'dır (12, 21). Saydam ilk kez 3. İcra Vekilleri Heyeti'nde (19 Mayıs 1921-9 Temmuz 1922), ardından 1.-7. İnönü Hükümetleri'nde Sağlık Bakanlığı görevini yerine getirmişti. Saydam zamanında bu düşünce üzerine

* 13. İstanbul Tıp Kurultayı çerçevesinde I. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi'nde 29 Eylül 1995 günü bildiri olarak sunulmuştur.

** A.Ü. Tıp Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı

çalışılarak 9 Haziran 1937 tarihinde bu konudaki 3228 numaralı yasa Meclis'ten çıkartılmıştı (1). 6 maddelik "Ankara'da bir tıp fakültesi tesisi hakkında kanun" 246 milletvekilinin bulunduğu bir oturumda oybirliği ile kabul edilmiştir. Buna göre 1937 mali yılından itibaren 8000000 TL.sına kadar taahhüd girmeye Sağlık Bakanlığı yetkili kılınmıştır (40'lı yıllarda 1 \$ yaklaşık 280 Kuruş karşılığıdır) (19) 3. maddeye göre Ankara erkek Lisesi arazisi tıp fakültesinin inşa edileceği yer olarak belirlenmiştir. Yine aynı yasa 1939 bütçe yılının sonuna kadar fakültenin teşkilat kanununun T.B.M.M.'ne verileceğini belirtmektedir. Ancak 1940 yılının sonlarında Başbakan Refik Saydam imzasıyla T.B.M.M.'ne konuyla ilgili bir yasa tasarısının sunulduğunu görüyoruz (2). Burada "Ankara Tıp Fakültesi'nin teşkilat kanununun tanzimi işinin tecili hakkında mucip sebepler" yer almaktadır. Tasarıda fakülteye ait büyük inşaat grubunun eksiltme ve ihalesinin "gayri muayyen" bir süre ile ertelenmiş olmasından ve ayrıca teşkilat kanununun da 1939 yerine 1942 bütçe yılına "tecil ve tehiri" gerektiğinden söz edilmektedir. Sağlık Bakanlığı Encümeni mazbatası ile Bütçe Encümeni mazbatalarının ele alınmalarından sonra 1937 tarih ve 3228 numaralı yasadaki bu tasarılar uyarınca değişikliklere gidilmiştir.

Ankara Tıp Fakültesi'nin Kurulması Hakkında Kanun:

Türkiye Cumhuriyeti 3228 sayılı yasa ile ülkesine yeni bir tıp fakültesi kurma sözü vermişti. Ancak, bu fakültenin açılması 2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle ister istemez gecikmişti. Hem inşaat için yeterince para ayrılmıyor, hem de teşkilat kanunu gibi düzenlemeler gecikiyordu. 2. Saracoğlu Hükümeti sırasında (23) (9 Mart 1943-7 Ağustos 1946) yeni bir yasal düzenleme ile ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in de önemli katkıları ile fakültenin kurulması işi yeniden ivme kazandı (3).

Devlet adamlığı yanısıra eğitimciliği ve yazarlığı ile de tanınan Hasan Ali Yücel (1897-1961) 1935 yılında İzmir'den T.B.M.M.'ye girmesinden itibaren önemli görevler yüklendi. 2. Bayar, 1. ve 2. Saydam, 1. ve 2. Saracoğlu Hükümetlerinin vazgeçilmez Milli Eğitim Bakanı olan Yücel bu görevini 7 yıl 7 ay sürdürdü. Hasan Ali Yücel'in bu döneme ilişkin icraatı birbirinden önemli katkılarla bezelidir. 1940'ta Köy Enstitüleri'nin kurulması, dünya klasiklerinin Türkçe'ye çevrilmesi ve yayınlanması ve Üniversite Yasası'nın çıkartılması (1946) hep O'un Bakanlığı

dömeme rastlamaktadır. Aynı dönemin önemli işlerinden birisi de Ankara'da Fen ve Tıp Fakültesi'nin açılmasıdır.

Konumuzla ilgili olarak H.A.Yücel'i, fakülte yasanın çıkarılmasından, ilk bina inşaatının temelini atılmasına varıncaya kadar hem her aşamada bir öncü kimliğiyle görmekteyiz. O'nun başkanlığında Ankara Tıp Fakültesi'nin açılmasına yönelik hazırlıkları yürütecek bir komisyon Tefik Sağlam, Ankara Fen Fakültesi Dekanı Prof. Hayri Dener ve Prof. Hikmet Birand, M.E.B. Müsteşarı İhsan Sungu, M.S.B. Sağlık dairesi Başkanı Tümgeneral Dr. Abdülkadir Noyan, Gülhane Başhekimisi Prof. Dr. Zeki Hakı Pamir ve Yüksek Öğretim Genel Müdürü Necmettin Halil Onun Komisyonun öteki üyeleri idi. 1945 Şubat ayı yoğun toplantılarla geçti. Fakülte Dekanlığına Hıfzısıhha Enstitüsü'nde yer ayrılması, Gülhane'den 370 ve Numune Hastanesi'nden 130 yatağın fakülteye tahsisi, M.S.B. hesabına İstanbul'da okuyan askeri öğrencilerle Sağlık Bakanlığı yatılı öğrencilerinden bir bölümün Ankara'ya aktarılması, öğrenim üyelerinin Gülhane ve Numune Hastanelerinden seçilmesi, her kliniğe 2-3 doçent, bir başasistan ve dört asistan kadrosu verilmesi bu toplantılarda varılan kararlardan bazılarıydı.

2. Dünya Savaşı'nın son birkaç ayına girdiği bir sırada, savaş günlerinin getirdiği türlü zahmetin çekilmekte olduğu karartma gecelerinin yaşandığı bir başkente mecliste görüşülen konulardan biri Ankara'da Tıp Fakültesi kurulmasına ilişkin yeni bir yasa tasarısı olmuştur (4). 20 Haziran 1945'te Milli Eğitim Bakanı H.A. Yücel yaptığı konuşmada, 1937'de başlanılan bu girişimin artık sonuçlandırılması gerektiğinden söz etmiştir. 1945-46 ders yılından itibaren aşağıdan ve yukarıdan birer sınıfın yeni FKB ve son sınıfların açılacağını, 1946-47 yılında 2. ve 5. 1947-48 ders yılında ve 3. ve 4. sınıfların açılarak Fakülte'nin kuruluşunun üç yılda tamamlanacağını dile getirmiştir. "Öğrencilerin eğitimi için Cebeci'deki Askeri Tıp Tatbikat Okulu'ndan ve Numune Hastanesinden yararlanılması düşünülmüştür. Gülhane hem öğretim üyesi, hem de yer açısından Ankara Tıp Fakültesi'ne önemli ölçüde destek vermiştir. Refik Saydam Merkez Hıfzısıhha Enstitüsü Tıp Fakültesi'nin daimi olarak kalacağı bir yer değildir... kısa bir zaman sonra orayı kendi öz ödevine terketme imkanı doğacaktır" (14).

Yasa tasarısıyla ilgili komisyon raporunda da dile getirildiği gibi FKB öğrenimin Tıp Fakültesi'ne bağlı kalması, Fizik, Kimya, Botanik ve Zooloji derslerinin Gazi Eğitim Enstitüsü binasında Fen Fakülte-

si'nce gösterilmesi uygun görülmüştür. 1945-46 ders yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin 6. sınıfında bulunan askeri öğrencilerden bir bölümü ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Leyli Tıp Talebi Yurdu'nda 100 kadar stajyerin Ankara'ya getirilmesi de kararlaştırılmıştır. Bu tasarı yaklaşık 20.6.1945'te T.B.M.M.de kabul edilirken (6042 numaralı Resmi Gazetede ilanı 27.6.1945) ertesi günkü gazetelerde yer alıyordu (5, 24, 25).

Bir yandan Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman'ın başkanlıktan ayrılıp ayrılmayacağı ya da Japonya'ya yönelik bombardımanların (fasılasız hücumlar'ın) gidişine ilişkin haberlerin yanısıra ilk sayfalarda Ankara Tıp Fakültesi'ne ait yasa tasarisinin kabu edildiğini ve Hasan Ali Yücel'in konuşmasını birlikte okumak mümkündür. Fakültenin yapımı için gelecek yıllara geçici yüklemelere girişilmesi için bir kanun tasarisına ve bunun kabul edilmiş olduğu görüşme tutanaklarına da T.B.M.M.nin kayıtlarında rastlamaktayız (6,7).

Ankara Tıp Fakültesi Kurucu Dekanı ve İlk Öğretim Üyeleri:

Gülhane Askeri Tıp Akademisi İç Hastalıkları öğretim üyesi olan Abdülkadir Noyan 7.7.1945'te kurucu dekan olarak görevlendirilmişti (2). Öğretim kadrosunun seçimi ve fiziksel mekan konularının konuşulduğu ilk profesörler kurulu toplantısı 14.7.1945'te Hıfzısıhha Enstitüsü Binası'nda yapıldı. Bu toplantıya, Hasan Ali Yücel başkanlık etti. Açış söylevinde Yücel, Ankara'da ikinci bir tıp fakültesinin açılmasının nedeninin sadece hekime duyulan büyük ihtiyaç olmadığını, onların daha iyi ve daha kaliteli yetiştirilmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Fakülte'nin eğer Milli Şef İsmet İnönü'nün müdahalesi olmasa, kesinlikle kurulamayacağını dile getiren Yücel konuşmasında; ders kitabı noksanlarının hızla tamamlanması, mutlak fakültenin bir dergisi olması ve pedagojik nosyon eksikliğinin giderilmesi gerektiğine de değinmiştir. Bilim ve ahlâkın birlikte yürümesi gerektiğini belirten Hasan Ali Yücel öğretim üyesinin öğrenciye bizzat kendisini model olarak sunması gerektiğini vurgulamıştır. Profesörler kurulunun iyi bir işlev görmesi ve burada herşeyin açıkça konuşulması gerektiğine değinen Hasan Ali Yücel daha sonra profesörler kurulu toplantısından ayrılmıştır (15).

Dr. Abdülkadir Noyan'ın Dekanlığa ve Ordinarius Profesörlüğe atanmasından sonra fakültenin kurulması için oluşturulan komisyon ilk öğretim üyesi kadrosuna aşağıdaki gibi seçilmiştir (11, 12, 21).

İç Hastalıkları Kliniği

1. İç Hastalıkları Kliniği
2. İç Hastalıkları Kliniği

1. Dış Hastalıkları Kliniği
2. Dış Hastalıkları Kliniği

Çocuk Hastalıkları
Fizyoterapi ve Hidroloji

Üroloji Kliniği

Radyoloji Kliniği

Göz Kliniği

İntaniye

Psi.ve Sinir Kliniği

Kadın Doğum Kliniği

Ortopedi Kliniği

Asabiye Kliniği

KBB

Histoloji

Anatomi

Adli Tıp

Ord.Prof.Dr. A.Noyan

Prof.Dr. İrfan Titiz

Prof.Dr. Z.Hakkı Pamir
(N.Karasu)

Prof.Dr. Kamil Sokullu

Prof.Dr. Melchior (Numune)

Prof.Dr. Eckstein (Numune)

Prof.Dr. Nüzhet Şakir Dirisu

Prof.Dr. Kemal Serav

Prof.Dr. Eftal Aşar

Prof.Dr. Süreyya Gördüren

Prof.Dr. H.Kemal Plevneli-
oğlu

Prof.Dr. Nazım Şakir Şakar
(İstf)

Prof.Dr. Ali esat Birol

Prof.Dr. İzzet Birand

Prof.Dr. Şükrü Yusuf Sarıbaş

Prof.Dr. Nüzhet Atav

Prof.Dr. Kamile Aygün

Prof.Dr. Muhittin Dilemre

Prof.Dr. Behçet Kamay

Bu ik profesörler kurulu Fakülte öğretime açılmadan önce düzenli toplanarak çalışmalarını sürdürmüş, Eylül 1945'e kadar öğretim üyesi eksikliği tamamlanmıştır. Ayrıca ders programları ve doçentlik sınavlarında görev alacak jüriler de belirlenmiştir.

Ankara Tıp Fakültesinin Mimari Projesi ve Temel Atma Töreni:

1937'de Ankara Tıp Fakültesi'nin kurulmasıyla ilgili ilk yasal düzenlemeler yapılırken, Fakülte'nin o dönemin tek sivil hastanesi olan Numune Hastanesi civarında Ankara Erkek Lisesi'nin ve şimdiki Morfoloji Binası ile Yüksek İhtisas Hastanesi'nin bulunduğu yerde yapılması kararlaştırıldı. Bu seçime yönelik arsa ve bina alımı sürdürülürken, bir yandan da mimari proje yaptırılmaya başlandı. Bu amaçla iki Alman ve bir Fransız mimarının çizdikleri projelerden Fransız mimar Jena Walter'inki beğenilerek fakültenin bir maketi de hazırlandı. Sağlık Bakanı Dr.Refik Saydam'ın hazırlattığı bu maket uzun süre Bakanlığın girişinde sergilenmişti (21).

Bu plana göre Ankara Tıp Fakültesi'nin temel atma töreni 28 Eylül 1945'te yapılmıştır. Sadece Morfoloji Binası'nın temelini atıldığı bu törene T.B.M.M. üyeleri ve Hükümeti yetkilileri katılmıştır. Hasan Ali Yücel kısa bir konuşma yapmıştır. Mili Eğitim Bakanı konuşmasında tıp fakültesinin ilk yıllarında FKB eğitimi görececek öğrencilerin yararlan-

çağı bu binalarda laboratuvar uygulaması olan Anatomi, Histoloji, Fizyoloji gibi derslerin işleneceğini, modern teçhizatla donatılacağını ve daha sonra geleceklere "yadigar bırakılacak bir müessese" olmasını dilediğini belirtmiştir (16).

Bu törenden sonra yapımına girilen morfoloji binası, Walter'in yardımcısı Lemaesquier'in de Ankara'ya gelmesi ile bir süre hızlı ilerlemiş, ancak gerekli yapı makinalarının Amerika'dan alınmasında bazı sorunlar çıkmış ve inşaat duraklamıştır. Planda yapılan bazı değişikliklerle inşaat 1966'da tamamlanarak bir yıl sonra hizmete açılmıştır. Burada Temel Tıp kürsüleri, dört anfi, kürsü ve hayvan laboratuvarları, merkez kütüphanesi, konferans ve profesörler kurul salonları, dekanlık ve yönetim büroları bulunmaktadır.

Walter'in "hastane" planı ise hiç gerçekleşmemiş. 1966 yılında açılan bir proje yarışması ile morfoloji binasının arkasında 1280 yataklı bir eğitim hastanesinin yapılması düşünülmüştür. Yarışma sonucunda Teoman Doruk birinci, Affan kırıklı ve arkadaşları ikinci, Vedat Dalokay ve arkadaşlarının projesi de üçüncü seçilmiştir. Ancak eseri birincilikle değerlendirilen mimarın süre ve ücret konusunda anlaşamayarak sözleşmeden vazgeçmesi üzerine Affan Kırıklı, Turgut Övünç ve Süha Toner'in projesini uygulamaya konulmuştur (22). Tıp Fakültesi klinikleri 1945'ten itibaren Cebeci'deki eski Gülhane binalarında çalışmış; Psikiyatri, Çocuk Hastalıkları, Kadın Hastalıkları ve Doğum, Göz, Göğüs Hastalıkları... gibi bazı klinikler daha sonra kampüs içinde kendi ayrı binalarına taşınmış, öteki klinikler ise 1985'e kadar hem kırk yıl Cebeci'deki mütevazı ortamda hizmet vermişlerdir. Ankara Üniversitesi'nin İbn-i Sina Hastanesi 13 Mart 1985'te hizmete açılmış, kliniklerinin önemli bölümü bu tarihte Sıhhiye'ye taşınmıştır.

Ankara Tıp Fakültesi'nin Açılış Töreni:

19 Ekim 1945 gününün başkentin tarihindeki sayılı günlerden biri olduğu dile getirilmektedir (21). O gün Cebeci'deki Gühane Büyük Dersanesi'nde Atatürk Türkiye'si'nin bu ilk tıp fakültesinin açılışını yapmak üzere ikinci Cumhurbaşkanı İsmet Önenü ve eşi Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Milli Savunma, Milli Eğitim, Bayındırlık, maliye, Ulaştırma, Çalışma ve Sağlık Sosyal Yardım Bakanları, Milletvekilleri, Danıştay ve Yargıtay başkanları İstanbul Üniversitesi Rektörü, İTÜ Rektörü, Ankara'daki fakülte dekanları, Ankara'daki hastanelerin başhekim ve hekimleri, askeri ve sivil hekim aday öğrenciler

ve yüzlerce Ankaralı hazır bulunmuştur. saat 11:00'de Mili Marşın söylenmesinden sonra Milli Eğitim bakanı Hasan Ali Yücel açış konuşmasını yapmıştır. Ardından Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı Abdülkadir Noyan, İstanbul Üniversitesi Rektörü Tefvik Sağlam, İTÜ Rektörü Tefvik Taylan, Ankara Fen Fakültesi Dekanı Hayri Dener konuşmalarını yapmışlardır. Öğrenciler adına staj sınıfındanERCÜMENT PALABIYIKOĞLU'un konuşmasından sonra Histoloji Profesörü Dr. Kamile Aygün, fakültenin ilk açış dersini "Morfoloji Bilgilerinin Tıp Bilgisindeki Önemi" konusunda vermiştir. Tören sırasında İsmet İnönü Fakülte'nin Şeref Defteri'ni de imzalamıştır.

Fakültenin açılışında önemli çabası ve katkıları olan Hasan Ali Yücel söylevinde, Türklerde tıp eğitiminin tarihçesine değindikten sonra şunları söylemiştir (17); "... 13. asırdan beri varetmiş tıp öğretimi duraklarından birini şu saatte Anadolu'nun ortasında ve Cumhuriyet'in Başkenti'nde açıyoruz... Ankara Tıp Fakültesi kolay kurulmamıştır. Öğretim yerleri, laboratuvarları ve klinikleri bulunan öğretici arkadaşları vazifelerinden ayırarak yeni tıp fakültesine hizmetlerini temin etmek için büyük gayretler sarfettik... Sayın öğretici ve genç öğrenci arkadaşlarım; mesleğiniz yorucu, öğrenme zamanı uzun, öğrenmeye mecbur ettiği konular çeşitli, hususi hayatınıza kadar tesir edecek güçlükleri size yükleyen bir meslektir. Sizler, insanın varlığında duyduğu acıları kendi varlığınızdakileri unutarak, giderme mesuliyetindediniz. Onun için bilginiz kadar ahlâkınız; tecrübeniz kadar karakterinizin kuvvetine muhtaçsınız. İnsanlık tarihinde zatın ve adını bulamadığımız ilk hekim, bir hastanın çektiği ızdırabı dindirme çaresini arayan ilk insandır. Her hekim bu ilk hekim duygusuna ermedikçe, ancak bu kurtarıcı mesleğin esiri olmaya mahumdur. Sahibi değil, amacı hastayı iyi etmek, hastanın ızdırabını dindirmek ve böyle hayatı bahtiyar olarak uzatmak olan hekimlik; bilgilerin ve sanatların akıbeti en hüzün vericisi, bunun için en kutsalıdır. Çarelerini bulmak için bütün kuvvetlerini sarfeden heimin kendisi de hastaları gibi bir gün ölür. Onun içindir ki, meslekler arasında, akıbeti amacını yalanlayan hekimlik, mensuplarını dikkatli ve iradeli şekilde en özgeci ve en hayırlı insanlar yapar. Böyle olmayanlar bilgi ve tecrübeleri ne kadar üstün olursa olsun, hekim değildirlir.

Tıp öğretiminin, günün pozitif bilimleriyle ilgisi, bu bilimin bir kısmını laboratuvarlara toplamıştır. Fizik, kimya, biyoloji ve bunların türlü dallarında geniş ve derin ihtisaslar teessüs etmedikçe köklü bir tıp öğrenimi imkansızdır. Laboratuvarlarına kapanıp

bu konularda sabırlı mevcudu öğrenen ve yenilerini arayan insanlarımız çoğadığı nisbette Türk Hekimliği milletlerarası değerini kazanacaktır..." Konuşmasını şu sözlerle bitirmiştir: "... 19 Ekim 1945 tarihinde bahtiyar bir günün ve bahtiyar edecek bir günün işareti olsun. Ankara Tıp Fakültesi'ni hep beraber kutlayalım."

Daha sonra Yücel günlüğünün 19 Ekim Cuma sayfasına "Ankara Tıp Fakültesi'ni açtık." biçiminde bir notla bu açılışın bahtiyar bir gün olduğu düşüncesini yazıya dökmüştür (18).

Ankara Tıp Fakültesi'nin İlk Öğrencileri:

20 Kasım 1945 günü, yani Rudolph Hess'in Nuremberg'te bir savaş suçlusunu olarak yargıçların önüne çıkacağı gün, Ulus Gazetesi tıbbiyelilerin geldiklerini de duyuruyordu (26). Daha önce yapılan toplantılarda kararlaştırıldığı gibi, "İstanbul tıp Fakültesi Tıp Talebe Yurdu'nda son sınıf öğrencilerinin bir bölümü derslerine Ankara'da devam etmek üzere başkente gelmişlerdi. SSYB Müsteşarının, Fakülte Dekanı'nın ve öğrenim üyeleriyle öğrencilerin Ankara garında karşıladığı bu hekim adaylarıyla Numune Hastanesi'ne gidilip hoşgediniz çayları içilmiş; bir grup temsilci öğrenci de Ata'nın Etnografya Müzesi'ndeki geçici mezarına çelenk koymuşlardır.

1945-46 ders yılında fakültenin toplam 317 öğrencisi vardır. 26'sı kız, 291'i erkektir. Birinci sınıf öğrencileri 142 tanedir, 19 tanesi yıl sonunda sınıfta kalmıştır. Son sınıftaki 174 öğrenciden 85'i askeri, 66'sı Sağlık Bakanlığı burslu ve 23'ü de Ankara'lıdır. Son sınıf öğrencileri arasında 5 bayan vardır (11, 21).

1945-46 ders yılı Ankara Tıp Fakültesi'nin ilk yılıdır ve öğrenime geç başlandığı için desler 30 Haziran 1946'da kesilmiştir. 15 Temmuz'da bitirme sınavlarına başlanır ve böylece 174 hekim Ankara tıp Fakültesi'nin ilk mezunları olarak meslek hayatlarına başlarlar (12). Onların yıllıklarına göz attığımızda, daha sonra bu fakültede öğretim üyesi olarak uzun yıllar çalışacak olan bazı isimlere de rastlamaktayız. Dr. Necdet Sevük (Mikrobiyoloji), Dr. Muharrem Özsan (Psikiyatri), Dr. Adnan Öztürel (Adli Tıp), Dr. Abdülkadir Özbek (Psikiyatri), Dr. Celal Köksal (Psikiyatri) ve Dr. Rahmi Gerçel (Üroloji)'in adlarını bu çevrede zikretmeliyiz.

SONUÇ

Cumhuriyet Dönemi Tıp Tarihi'nde önemli bir dönüşümün ipuçlarını veren bir evredir. Osmanlı İm-

paratorluğu'nun tarih sahnesinden çekilmesinin ardından genç Türkiye Cumhuriyeti sağlık alanında da köklü değişiklikleri gerçekleştirmeye koyulmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün sağlık politikasında kendini belli eden koruyucu hekimlik hizmetlerine ağırlık verilmesi, yaygın hastalıklara karşı girişilen ve oldukça yüz güldürücü sonuçlar alınan çalışmaların başlatıcısı olmuştur. Bu dönemdeki kurumlaşmalardan önemli birisi Hıfzıssıhha Enstitüsü ise bir diğeri de Ankara Tıp Fakültesi olsa gerektir.

Bu bildiriye, Atatürk Türkiye'si'nin bu coşkulu dönemini simgeleyen bir kurum olarak, Ankara Tıp Fakültesi'nin otuzlu yıllarında sonunda başlayan ve 1945te sonuçlanan kuruluş süreci konu edinmiştir.

Ankara Tıp Fakültesi'nin kuruluşu o dönemin sağlık politikası paralelinde değerlendirilmelidir. O yıllarda hekim açığının varlığı her alanda kendini hissettiriyordu. İstanbul başta olmak üzere başlıca üç büyük kent hekimlerin yoğunlaşmış olduğu bölgelerdi. Yardımcı sağlık hizmetlerini yürütecek personelin de azlığı açıkça görülüyordu. Bu ortamda koruyucu hekimlik yaklaşımının ağırlıklı bir biçimde benimsenmiş olması ve hemen her aşamada dile getirilerek sergilenmesi çarpıcıdır.

Hekim yetiştiren kurumlar olarak tıp fakültelerinin yükleneceği görev, o yıllarda günümüzdekinden çok farklıydı. Tüm yüksek öğrenim kurumlarında da görüldüğü gibi, üniversitelerden seçkin ve eğitilmiş bireyler yetiştirilerek toplumun aydınlanmasında önemli bir misyonu yerine getirmekle yükümlü tutuldukları açıktır. Bu fakültenin açılışı sırasında da farkedileceği gibi; kuruluşun hemen her aşamasında fakülteyi Sağlık Bakanlığı'nın değil, Milli Eğitim Bakanlığı'nın sahiplenmiş olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle tıp fakültesinin sağlık hizmeti vermesi değil, eğitim vererek yeni hekimler yetiştiren ve araştırma yaparak bilgi üreten bir kurum olması arzu edilmiştir. Bu nedenle kuruluşun hemen her evresinde Milli Eğitim Bakanı'nın izi, etkisi ve telkinleri olmuştur. Hasan Ali Yücel'in tıp fakültesindeki öğretim üyelerinin pedagojik formasyonunun nasıl olması gerektiğine ilişkin sözleri de, fakültenin kitap gereksinimi, mutlaka bir dergi çıkarılması gerektiği, çünkü her (8), bilim ve ahlâkın birlikte yürümek zorunda olduğunu dile getirmesi de fakültenin bir eğitim kurumu olarak görüldüğü, sağlık hizmeti verecek bir yapı olarak hemen hiç düşünülmediğini sergileyen ipuçlarıdır. Fakülte'nin açılışı II. Saraçoğlu Hükümeti'nin dönemine (9 Mart 1943-7 Ağustos 1946) rastlamıştır. Hükümet programında "iaşe" ve "para sıkıntısı" çok yoğun bir biçimde sezilmekte-

dir. Memurların maaşlarına göre kaç kat elbiselik kumaş alabileceklerinin; ekmek, bulgur, şeker, yağ ve pirinç... gibi günlük tüketim madelerinin halka nasıl ulaştırılabileceğinin aynı programda birer birer dile getirilmek zorunda kalındığı sıkıntılı bir dönemdir bu. Ama tümbunlara karşın aynı hükümet programının bütçesinde en büyük ek pay alan bakanlık yine de "eğitim" olmuştur (23).

O dönemin yüksek öğrenime yaklaşımını simgeleyen bir başka örnek de 1946 yılında çıkarılan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'dur. Bu yasal düzenlemede de üniversiteler "özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleri" olarak tanımlanmışlardır. Yüksek öğrenim kurumlarının yasa ile de birinci olarak eğitici bir misyonla donatıldıkları hiç tereddütsüz söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Ankara da bir Tıp Fakültesi tesis hakkında kanun layihası ve Sıhhat ve İçtimai Muavenet ve Bütçe Encümenleri mazbataları. Meclis tutanakları İ: 73, C: 1, s. 153-154, 166-168. 9.6.1937.
2. Ankara'da bir Tıp Fakültesi Tesisi hakkında 3228 sayılı kanuna ek kanun layihası ve S.İ.M. ve Bütçe Encümenleri mazbataları. (1/316) s. sayısı: 17 TC Başvekalet Kararlar Mdl. sayı 6/561, 8.11.1940.
3. Ankara Tıp Fakültesi'nin kurulması hakkında kanun tasarısı ve geçici komisyon raporu (1/447) s. sayısı: 140, TC Başbakanlık Muamelat Umum Mdl. Tetkik Mdl. Sayı: 71-388-6/1248, 9.6.1945.
4. Ankara Tıp Fakültesinin kurulması hakkında kanun tasarısı görüşme tutanakları. TBMM tutanakları C.2 D. VII, B: 76, s. 318-322. 20.6.1945.
5. Ankara Tıp Fakültesinin kurulması hakkında kanun No. 4761 Kabul tarihi 20.6.1945 (RG ilanı 27.6.1945 sayı: 6042).
6. Ankara Tıp ve Fen Fakültelerinin yapımı için gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkında kanun tasarısı ve Bayındırlık ve Bütçe komisyonları raporları (1/553) s. sayısı: 101, TC Başbakanlık Muamelat Umum Mdl. Tetkik Mdl. sayı: 71-500, 6/593, 28.2.1946.
7. Ankara Tıp ve Fen Fakülteleri yapımı için gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkında kanun (RG ilanı: 13.5.1946 TBMM tutanakları C: 22, s. 178, 208, 213, 214; C: 23 s.12, 13, 16.
8. Arda B, Yılmaz O: ATÜTF Mecmuası (1947-1960) AÜTF 45:1-14, 1993.
9. Aydın E: Atatürk'ün Sağlık Kavram ve Anlayışı AÜTF Mec. 48: 43-54, 1995.
10. Bir Zamanlar Ankara. Ankara Büyükşehir Belediyesi. 2. baskı. s.25-28, 37-41, 48-56, 994-99, 103-118, 122-127. Oğuz Sağdıç - SANTUR, Ankara, 1994.
11. Ege R: Cumhuriyet'in 50. yılında AÜTF'nin gelişimi s. 21-25. Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1974.
12. Ege R.: Atatürk'ün doğumunun 100. yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültemiz. AÜTF Yay. No. 428, AÜTF Basımevi, 1981.
13. Fethi Okyar Hükümeti (22.11.1924-3.3.1925) programı.
14. Hasan Ali Yücel'in Ankara Tıp Fakültesi'nin kurulması hakkında kanun tasarısı görüşülürken yaptığı konuşma metni. 20.6.1945.
15. Hasan Ali Yücel'in Ankara Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu'nun ilk toplantısını açarken yaptığı konuşma metni. 14.7.1945.
16. Hasan Ali Yücel'in Ankara Tıp Fakültesi yapılarının temeli atılırken yaptığı konuşmanın metni. 5.10.1945.
17. Hasan Ali Yücel'in Ankara Tıp Fakültesi'nin açılış töreninde yaptığı konuşma metni. 19.10.1945.
18. Hasan Ali Yücel'in not defterinin 18-20 Ekim 1945 günlerine ait sayfası.
19. İstatistik Yıllığı. İstatistik Genel Mdl. No: 330, s.53-58, 227, 246-247. Ankara, 1951.
20. Keleş R: Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi. AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay. No: 314, s.1-5, Ankara, 1971.
21. Noyan A: Ankara Tıp Fakültesi Kuruluş Tarihçesi, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1959.
22. Payzın S, Günalp I, İşbilir V: AÜTF'nin Dünü, Bugünü, Yarını. AÜ Basımevi, Ankara, 1967.
23. Şükrü Saracoğlu (II.) Hükümeti (9.3.1943-7.8.1946) programı.
24. Cumhuriyet Gazetesi; 21 Haziran 1945.
25. Ulus Gazetesi; 21 Haziran 1945.
26. Ulus Gazetesi; 20 Kasım 1945.